

Ministerul Justiției Republicii Moldova

Nr. 29/19 din 3 aprilie 2019**Subiect: Contribuții la Raportul intermediar privind Evaluarea Periodică Universală (UPR)****Adresată:** Ministerului Justiției: secretariat@justice.gov.md; dri@justice.gov.md**Copie:** Secretar de Stat, Eduard SERBENCO eduard.serbenco@justice.gov.md**Prezentată de:** Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM, www.crjm.org),
persoane de contact: Ilie CHIRTOACĂ ilie.chirtoaca@crjm.org, Daniel GOINIC, daniel.goinic@crjm.org,
Ion GUZUN ion.guzun@crjm.org, tel: 022 843 601

EXPEDIATĂ PRIN E-MAIL

Stimate Domnule Secretar de stat,

Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) a recepționat [anuntul Ministerului Justiției din 19 martie 2019](#) privind oportunitatea expedierii contribuțiilor reprezentanților societății civile în vederea elaborării raportului intermediar ce vizează implementarea recomandărilor statelor membre ale ONU adresate Republicii Moldova.

CRJM a examinat recomandările formulate de către state în cadrul exercițiului de Evaluare Periodică Universală (UPR) din anul 2016 și a formulat comentarii privind progresul înregistrat. Comentariile se referă la următoarele subiecte: consolidarea capacităților instituțiilor naționale de protecție a drepturilor omului; fortificarea mecanismelor naționale de promovare a politicilor anti-discriminare; îmbunătățirea condițiilor de detenție; progresele ce țin de reformarea sectorului justiției precum și eradicarea fenomenului sărăciei și corupției.

Sperăm că aceste comentarii vor fi utile, iar noi ne oferim sprijinul în continuare în procesul de elaborare a prezentului raport, inclusiv ne exprimăm disponibilitatea de a participa la consultările publice asupra proiectului raportului elaborat.

Cu deosebit respect,

Ilie CHIRTOACĂ
consilier juridic**Anexă:** *Opinie CRJM privind progresul Republicii Moldova în vederea implementării recomandărilor privind evaluarea periodică universală a respectării drepturilor omului pe 12 file*

A - 121.1 *Continue its accession to the core international human rights instruments (Azerbaijan);*

Progres înregistrat și recomandări

La 2 octombrie 2013, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a adoptat [Protocolul nr. 16](#) la Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) și l-a propus statelor pentru ratificare. Protocolul a intrat în vigoare la 1 august 2018.

Protocolul nr. 16 permite Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) să emită avize consultative cu privire la interpretarea CEDO. Scopul Protocolului nr. 16 este de a unifica jurisprudența statelor părți în chestiunile privind drepturile prevăzute de CEDO **și de a reduce implicit numărul de cereri adresate CtEDO**. Avizele consultative vor putea fi solicitate CtEDO de către cele mai înalte tribunale ale Statelor membre.

Raportat la populația țării, numărul cererilor depuse la CtEDO împotriva Moldovei este foarte mare. Conform [notei Analitice privind Republica Moldova la CtEDO](#) în anul 2018, țara noastră se află pe locul 5 din cele 47 de țări membre ale Consiliului Europei. În 2018, moldovenii s-au adresat la CtEDO de 2,5 ori mai des decât media europeană. La 3 martie 2017, Republica Moldova a semnat Protocolul nr.16 la CEDO, însă nu și l-a ratificat.

Recomandăm ratificarea Protocolului nr. 16 la CEDO

A - 121.14 *Improve the internal mechanism of the State to implement international human rights obligations (Tajikistan)*

Progres înregistrat și recomandări

La de 6 septembrie 2018, [șapte cetățeni turci, angajați ai rețelei de licee private „Orizont” au fost reținuți de către organele de forță și îndepărtate forțat de pe teritoriul Republicii Moldova](#). Îndepărtarea forțată a persoanelor în Turcia (în lipsa unei hotărâri judiciare în acest sens), unde aceștia sunt lipsiți de libertate, precum și îndepărtarea lor din familii, toate aduc atingere drepturilor și libertăților fundamentale, garantate acestora de către Pactul internațional privind drepturile civile și politice (**ICCPR**), Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante (**CAT**), Convenția privind statutul refugiaților de la Geneva și Protocolului privind statutul refugiaților, Convenția Consiliului Europei cu privire la extrădare.

Există suspiciuni rezonabile că în cazul celor șapte persoane a avut loc o extrădare camuflată, la solicitarea autorităților turce. În acest caz, Republica Moldova a încălcat angajamentele internaționale cu privire la obligațiile internaționale în domeniul drepturilor omului.

Recomandări:

- Constituirea unei comisii de anchetă pentru investigarea adecvată a cazului cetățenilor turci, inclusiv pentru a atrage la răspundere penală toate persoanele care au comis infracțiuni în legătură cu „înlăturarea” acestora, precum și publicarea tuturor informațiilor relevante cu privire la această cauză în spațiul public;
- Acordarea azilului și a altor măsuri de protecție necesare membrilor familiilor persoanelor „îndepărtate” forțat, precum și altor cetățeni străini aflați în situație similară;
- Acordarea unui remediu efectiv persoanelor îndepărtate forțat precum și familiilor acestora pentru a beneficia de dreptul la un proces echitabil și eventuale despăgubiri;
- Modificarea legislației care reglementează statutul cetățenilor străini pe teritoriul Republicii Moldova în vederea ajustării la standardele internaționale.

A - 121.24 *Make available to the Office of the Ombudsman appropriate means and sufficient financial resources to accomplish its missions (Algeria)*

Progres înregistrat și recomandări

De la fondarea instituției în 1998, Oficiul Avocatului Poporului (în trecut Centrul pentru Drepturile

Omului) activează în același sediu. Acest sediu a fost construit în 1909 și nu corespunde normativelor în construcție și standardelor tehnice. Clădirea este în stare avariata cu un grad de rezistență seismică aproape nul și prezintă pericol sporit pentru viața și sănătatea angajaților instituției și beneficiarilor acesteia. Mai mult, nivelul iluminatului artificial în birouri este diminuat considerabil și nu corespunde normativelor, aerul din birouri și sala de audiență este contaminată prin prezența micetelor. Acest fapt este constatat prin expertizele tehnice și sanitaro-microbiologice. Doar în perioada 1 noiembrie 2018-28 februarie 2019, angajaților Oficiului le-au fost eliberate 47 certificate de concediu medical (inclusiv repetate). Conform actelor de expertize tehnice, se consideră oportună demolarea clădirii existente și construirea unui sediu nou.

Reconstrucția sediului Oficiului a fost prevăzută în Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018-2022 (PNADO), iar în Legea bugetului de stat pentru anul 2015 au fost alocate 30 de milioane lei în acest scop. Ulterior, nu au mai fost alocate resurse financiare pentru reconstrucția sediului Oficiului sau pentru reamplasarea într-o altă clădire administrativă.

Recomandare: Alocarea urgentă a resurselor financiare pentru reconstrucția sediului Oficiului Avocatului Poporului sau pentru reamplasarea într-o clădire administrativă existentă.

A - 121.28 *Strengthen the legal standing as well as the human and financial resources of the national preventive mechanism according to the Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment so that it operates effectively (Czechia);*

A - 121.29 *Ensure that the national preventive mechanism against torture becomes operational at the earliest possible time, in particular by completing the process of recruitment of members of the Council for the Prevention of Torture (Switzerland)*

Progres înregistrat și recomandări

La 3 aprilie 2014 Parlamentul a adoptat Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), iar la 3 aprilie 2015 a fost numit în funcție avocatul poporului. Abia peste un an doi ani de la adoptarea legii, în iulie 2016, a fost anunțat concursul pentru calitatea de membru al Consiliului Consultativ pentru Prevenirea Torturii (CpPT). Pe 2 februarie 2017 a avut loc prima ședință a Consiliului pentru prevenirea torturii¹.

În vederea îndeplinirii mandatului CpPT, Republica Moldova s-a angajat să pună la dispoziție resursele necesare funcționării mecanismelor naționale de prevenire, inclusiv prin asigurarea CpPT cu resurse umane (subdiviziune de suport pentru CpPT) și o linie de buget separată².

La moment, asistența administrativă/logistică a CpPT are loc prin intermediul Secției pentru Prevenirea Torturii a Oficiului Avocatului Poporului. Legea cu privire la Avocatul Poporului prevede că resursele necesare pentru îndeplinirea atribuțiilor CpPT, pentru contractarea specialiștilor și experților se includ într-o linie bugetară separată, parte integrantă a bugetului Oficiului Avocatului Poporului. La moment nu este clarificată procedura de adoptare și înaintare a bugetului de către membrii CpPT, ca linie separată de OAP.

Recomandare: Clarificarea neclarităților legate de linia bugetară separată destinată activității CpPT, tipul de suport oferit de Secția pentru prevenirea torturii, „vizibilitatea” CpPT și metodologia de lucru.

A - 121.17 *Consolidate the normative framework that regulates the activity and competences of the (Equality) Council (Azerbaijan)*

¹ Membrii Consiliului pentru prevenirea torturii s-au întrunit în prima ședință ordinară din 2017 -

<http://old.ombudsman.md/ro/content/membrii-consiliului-pentru-prevenirea-torturii-s-au-intrunit-primasedința-ordinara-din-0>.

² Raport efectuat pe marginea vizitei UN SPT în Republica Moldova, în scopul prezentării unei asistențe consultative Mecanismului Național pentru Prevenirea Torturii. Raport din 9 ianuarie 2013, disponibil la

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2fOP%2fMDA%2f2&Lang=en.

Progres înregistrat și recomandări

Cadrul normativ cu privire la asigurarea egalității și prevenirea și combaterea discriminării (în special Legea nr. 121 din 25 mai 2012 cu privire la asigurarea egalității și Legea nr. 298 din 21 decembrie 2012 cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (CPPEDAE)) necesită îmbunătățiri ce țin de extinderea listei criteriilor protejate; introducerea unui șir de definiții cheie în domeniul egalității și nediscriminării; introducerea competențelor CPPEDAE de a sesiza Curtea Constituțională și de a aplica direct sancțiuni pentru fapte de discriminare, precum și un șir de prevederi tehnice pentru eficientizarea activității Consiliului. Scopul acestor recomandări se bazează în special pe necesitatea acordării unui mecanism eficient de prevenție și investigație a cauzelor de discriminare precum și pe necesitatea acordării unui remediu efectiv național victimelor discriminării.

La 6 iulie 2018 a fost înregistrat la Parlament proiectul de lege nr. 235 care conținea un șir de îmbunătățiri a cadrului legal cu privire la prevenirea și combaterea discriminării și asigurarea egalității. Spre regret, mai multe recomandări ale CPPEDAE și CRJM nu au fost luate în calcul (recomandările CRJM sunt disponibile la http://crjm.org/wp-content/uploads/2017/12/2017-12-07-PL-Egalitate_Opinie-CRJM_fin.pdf). Proiectul de lege nu a fost adoptat de Parlament în nicio lectură, ceea ce presupune reînceperea procesului legislativ.

Recomandări:

- Organizarea unui ciclu nou de consultări publice în vederea îmbunătățirii proiectului de lege pentru modificarea cadrului legal de egalitate și nediscriminare (fostul proiect nr. 235);
- Înregistrarea proiectului în Parlament și adoptarea cât mai curând posibilă a acestuia.

A - 121.30 Expedite the process of establishing a mechanism to coordinate and monitor the implementation of a new national human rights action plan 2017- 2020 (Indonesia)

A - 121.31 Complete the process of establishment of a new national human rights action plan (Kyrgyzstan)

A - 121.32 Adopt a national human rights action plan (Georgia)

A - 121.33 Continue to implement the National Human Rights Action Plan (Pakistan)

A - 121.34 Continue strengthening the application of the National Human Rights Action Plan (Bolivarian Republic of Venezuela);

A - 121.35 Fully fund its national human rights action plan (Philippines);

A - 121.36 Establish a monitoring and coordination mechanism to implement the national human rights action plan (Sudan);

Progres înregistrat și recomandări

Salutăm adoptarea la 24 mai 2018 de către Parlamentul Republicii Moldova a Hotărârii nr. 89/2018 cu privire la aprobarea Planului Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2018–2022. Totodată art. 3 și art. 4 al Hotărârii prevede crearea de către Guvernul Republicii Moldova, în termen de 2 luni de la adoptarea hotărârii, a Consiliului Național pentru Drepturile Omului și a Secretariatului Permanent pentru Drepturile Omului.

Regretăm că din motive birocratice, aceste instituții au fost create cu o întârziere de aproape 6 luni. Or, abia la 11 februarie 2019 prin hotărâre de Guvern a fost instituit Consiliul național pentru drepturile omului și aprobate Componenta Consiliului și regulamentele de activitate. Activitatea curentă a Consiliului este asigurată de subdiviziunea responsabilă a Cancelariei de Stat, care realizează funcțiile Secretariatului permanent pentru drepturile omului.

Pe lângă conducătorii autorităților publice vor fi desemnați și cinci membri - reprezentanți ai societății civile. Ei vor fi selectați în baza unui concurs public organizat de Consiliul Național pentru Participare.

Consiliul Național pentru Drepturile Omului urmează pînă în data de 1 aprilie, să remită Parlamentului un raport cu privire la gradul de implementare PNADO, însă **constatăm cu îngrijorare** că mai multe acțiuni preconizate vor fi neinițiate sau nerealizate.

Recomandări:

- Urgentarea procesului de organizare a concursului de selectare a reprezentanților societății civile în Consiliul național pentru drepturile omului;
- Instruirea funcționarilor din cadrul Secretariatului permanent și a structurilor locale ale Consiliului în domeniul elaborării de politici în baza Abordării Bazate pe Drepturile Omului.

A - 121.76 *Improve the conditions of detention in police stations and prisons and effectively investigate credible allegations of abuse, consistent with the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (United States of America);*

A - 121.82 *Continue efforts to improve conditions in prisons and pretrial facilities (Australia);*

Progres înregistrat și recomandări

Până în prezent, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a [constatat, în circa 40 de cauze](#), condițiile proaste de detenție în mai multe locuri de detenție din Republica Moldova, cel mai frecvent vizat fiind Penitenciarul nr. 13 (mai mult de 25 cauze). Conform [constatărilor CRJM](#), autoritățile naționale încă nu au soluționat problemele date. **Totodată, salutăm** adoptarea legislației care introduce noi căi de atac preventive și compensatorii pentru condițiile de detenție, fiind constatat că acestea în sfârșit au intrat în vigoare de la 1 ianuarie 2019.

Recomandări:

- Drept o chestiune de maximă prioritate construcția unui nou penitenciar în Chișinău care va înlocui Penitenciarul nr. 13;
- Până la finisarea construcției Penitenciarului, să se ia măsuri necesare pentru a reduce suprapopularea în penitenciarul nr.13. Acest lucru se poate face prin extinderea practicii de aplicare a măsurilor non-privative de libertate (inclusiv dezvoltarea instituției cauțiunii, care practic nu este aplicată) și transferul deținuților condamnați de la Penitenciarul nr. 13 în alte penitenciare;
- Mărirea substanțială a fondurilor alocate pentru hrana deținuților. Instruirea autoritățile naționale competente pentru a asigura implementarea eficientă a noului remediu intern restaurator și compensator pentru detenția în condiții proaste.

A - 121.118 *Implement reforms in the rule of law sphere to ensure fairness and due process, combat corruption, and improve transparency throughout the legal process (United States of America);*

Progres înregistrat și recomandări

În perioada de referință, au fost demarate mai multe procese judiciare penale examinate în ședințe închise. De cele mai multe ori, acestea vizează cauze de rezonanță, de exemplu, cazul fostului prim-ministru Vladimir FILAT, cazul lui Veaceslav PLATON, un om de afaceri condamnat pentru o fraudă care a condus la "furtul de miliarde", Ilan SHOR, primarul de Orhei și fostul președinte al uneia dintre băncile implicate în fraudă bancară, dar și Dorin CHIRTOACĂ, fostul primar de Chișinău. Aceste precedente periculoase, stabilite încă din 2016, creează premise pentru o justiție selectivă, și reduc semnificativ responsabilitatea sistemului judiciar. Această problemă a fost semnalată inclusiv în cadrul [Raportului Departamentului de Stat al SUA pentru anul 2018](#). Nu au existat motive legitime pentru examina aceste dosare cu ușile închise. În același timp, hotărârile judecătorești în unele din aceste cauze nu sunt publice sau sunt depersonalizate excesiv.

Recomandări:

- Implementarea efectivă a garanțiilor independenței judecătorești și a egalității la aplicarea legii, inclusiv prin excluderea oricăror elemente ale justiției selective;
- Asigurarea transparenței instanțelor judecătorești prin asigurarea dreptului la audieri publice, în special când acestea sunt solicitate de către participanții la proces;
- Asigurarea publicării tuturor hotărârilor judecătorești, cu excepția unor circumstanțe excepționale, motivate corespunzător.

A - 121.119 *Take measures to improve the procedure of appointment, transfer and promotion of judges in order to provide transparency in the judicial system and that the selection of judges is*

based on merit and not on the discretion of the Supreme Council of Magistracy (Norway)

Progres înregistrat și recomandări

În pofida mai multor eforturi legislative depuse, în perioada de referință a fost sesizată lipsa de transparență și caracterul arbitrar al numirilor și promovărilor în sistemul judecătoresc din Republica Moldova. CSM a numit deseori candidații care au obținut cele mai mici punctaje de la Colegiul pentru selecție, fără a motiva aceste alegeri. Aceste îngrijorări au fost recent semnalate inclusiv de către [Comisia Internațională a Juristilor \(ICJ\) în raportul său privind independența justiției în Republica Moldova](#), precum și în cadrul studiului [CRJM \(2017\) privind selecția și promovarea judecătorilor](#). În perioada 2013-mai 2017, cel puțin 56% din candidații la funcția de judecător, propuși de CSM pentru numirea în judecătoria, 45% din cei propuși pentru promovarea la Curtea Supremă de Justiție (CSJ) și 39% din cei propuși pentru promovarea la curțile de apel au fost candidați cu punctaje mai mici decât contracandidații.

Salutăm modificările legislative privind procedura de selecție și promovare adoptate în septembrie 2018 și sperăm ca acestea să fie aplicate efectiv în practică. În același timp, observăm deja o tergiversare din partea CSM a implementării noilor prevederi, concursurile de selectare a judecătorilor în octombrie – decembrie 2018 încă organizându-se după regulile vechi.

Recomandări:

- Asigurarea implementării noilor prevederi legislative de către CSM și anume organizarea periodică de două ori pe an a concursurilor de selectare a judecătorilor și selectarea acestora în baza mediei acumulate la concurs;
- Monitorizarea de către Ministerul Justiției a implementării modificărilor privind procedura de selecție și promovare adoptate în septembrie 2018 asigurarea că acestea sunt aplicate eficient în practică de către CSM și organele specializate.

A - 121.126 *Fully implement the Justice Sector Reform Strategy to increase judicial independence and effectiveness (Germany)*

A - 121.120 *Continue to implement the Justice Sector Reform Strategy with a view to further strengthening the independence, accountability and transparency of the judiciary (Republic of Korea)*

A - 121.121 *Continue the efforts to implement the judicial sector reform (Sudan)*

A - 121.122 *Continue the justice reform process by working out a Justice Sector Reform Strategy for the period after 2016 (Ukraine)*

Progres înregistrat și recomandări

Prin Legea nr. 231 din 25 noiembrie 2011 a fost aprobată Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016 (în continuare SRSJ 2011-2016)³, iar ulterior, pentru 31 de acțiuni din SRSJ a fost prelungit termenul de implementare.⁴ Totuși până în prezent mai multe acțiuni importante nu au fost realizate – rolul și competențele Curții Supreme de Justiție (CSJ); promovarea judecătorilor la CSJ în baza unor criterii clare; modificarea Constituției prin excluderea termenului inițial de 5 ani de numire a judecătorilor; asigurarea transparenței justiției, modificarea Constituției pentru modificarea componenței Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) prin excluderea Procurorului General, al ministrului Justiției și al Președintelui Curții Supreme de Justiție. Spre regret, două tentative de modificare a Constituției în acest sens au eșuat în ultimii ani.

La 20 ianuarie 2018, ministrul justiției a prezentat acțiunile de intervenție urgentă ce urmează a fi realizate pe parcursul anului 2018. Documentul (denumire și mica reformă a justiției)⁵ prevede următoarele domenii prioritare: evaluarea integrității tuturor judecătorilor; finalizarea reformei

³ Legea nr. 231 din 25 noiembrie 2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016, disponibilă la <http://www.legis.md/cautare/rezultate/50463>.

⁴ Hotărârea Parlamentului nr. 259 din 8 decembrie 2016 cu privire la asigurarea continuității reformelor în sectorul justiției, disponibilă la <http://www.legis.md/cautare/rezultate/96762>

⁵ Mica reformă a justiției. Direcții strategice și acțiuni prioritare, disponibilă la <http://justice.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=715&>.

hărții judiciare; consolidarea mecanismelor de responsabilizare a judecătorilor; consolidarea independenței sistemului judiciar; sporirea eficienței și transparenței sistemului judiciar; reforma avocaturii și a Curții Constituționale a Moldovei.

În perioada 2017 - 2018 au fost întreprinse acțiuni modeste de implementare a acțiunilor restante din SRSJ 2011-2016, precum și a „micii reforme”. Constatăm că din cele menționate, a fost implementată unele acțiuni ce țin de modificarea Legii nr. 178 din 25 iulie 2014 cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor modificări legislative care consolidează competența Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) și a colegiilor sale, precum și îmbunătățirea procedurilor de selecție și promovare a judecătorilor⁶.

În conformitate cu Hotărârea Parlamentului nr. 21 din 3 martie 2017 a fost aprobat Planul de construire a clădirilor noi și/sau de renovare a clădirilor existente, necesare pentru buna funcționare a sistemului instanțelor judecătorești⁷. Ministerul Justiției și Guvernul urmau să efectueze controlul asupra implementării Planului de acțiuni și să asigure alocarea anuală a mijloacelor financiare. Conform Hotărârii Guvernului prin care s-a aprobat Cadrului bugetar pe termen mediu pentru perioada 2018-2020⁸, pentru construcția clădirilor instanțelor s-au prevăzut următoarele cheltuieli: MDL 20,1 mln. pentru 2018, MDL 256,3 mln. pentru 2019 și MDL 269 mln. pentru 2020. Totuși, în bugetul de stat pentru anii 2017, 2018 și 2019, aceste sume sunt mult mai mici – MDL 50,8 pentru 2017, MDL 5 mln. pentru 2018 și 63 mln. pentru 2019. Astfel, constatăm discrepanțe esențiale dintre cheltuielile asumate și cele prevăzute în bugetul de stat destinat construcției sau renovării clădirilor instanțelor judecătorești. Mai mult, constatăm că alocarea mijloacelor financiare pentru noile clădiri ale instanțelor judecătorești a fost mai puțin prioritară în comparație cu reforma Agenției Servicii Publice.⁹

La 12 octombrie 2017, [Uniunea Europeană a anunțat că nu va transfera ultima tranșă de 28 de milioane de euro Moldovei](#) pentru a sprijini **reformele în justiție**, pentru că autoritățile nu au îndeplinit condițiile pentru a primi acești bani. În același timp, la 5 iulie 2018, Parlamentul European a adoptat o [rezoluție privind criza politică din Moldova ca urmare a invalidării alegerilor primăriei de la Chișinău](#). Parlamentul European a cerut Comisiei Europene să suspende toate plățile prevăzute pentru asistența macrofinanciară acordată Moldovei, precum și orice sprijin bugetar. În aceeași zi, Înaltul Reprezentant / Vicepreședinte al Comisiei Europene, [Federica MOGHERINI](#), a [anunțat că prima tranșă a asistenței macrofinanciare acordate Moldovei a fost suspendată](#) din cauza neîndeplinirii precondițiilor politice legate de respectarea mecanismelor democratice, statul de drept și drepturile omului.

Recomandări:

- Implementarea cu prioritate a acțiunilor restante din SRSJ 2011-2016, în special – clarificarea rolului și competențelor CSJ; promovarea judecătorilor la CSJ în baza unor criterii clare; modificarea Constituției prin excluderea termenului inițial de 5 ani de numire a judecătorilor; asigurarea transparenței justiției, ș.a;
- Asigurarea alocării anuale a mijloacelor financiare suficiente și implementarea calendarului pentru construirea clădirilor noi și/sau de renovare a clădirilor existente ale

⁶ Detaliile despre modificările legislative referitoare la cariera judecătorilor și competențele CSM, pot fi găsite în Buletinul informativ nr. 19, iulie-septembrie 2018, disponibil la https://crjm.org/wp-content/uploads/2019/01/Buletin-Informativ-nr.19_RO.pdf.

⁷ Hotărârea Parlamentului nr. 21 din 3 mai 2017 pentru aprobarea Planului de construire a clădirilor noi și/sau de renovare a clădirilor existente, necesare pentru buna funcționare a sistemului instanțelor judecătorești, disponibilă la <http://www.legis.md/cautare/rezultate/98551>.

⁸ Hotărârea Guvernului nr. 609 din 28 iulie 2017 cu privire la aprobarea Cadrului bugetar pe termen mediu pentru perioada 2018-2020

⁹ Reforma Agenției Servicii Publice demarată prin aprobarea Hotărârii Guvernului nr. 314 din 22 mai 2017. Aceasta presupune administrarea și deținerea proprietății publice, inclusiv reorganizarea prin fuziune (absorbție) a mai multor instituții publice și întreprinderi de stat, precum și alocarea resurselor financiare pentru noile clădiri ale Agenției.

instanțelor judecătorești conform Hotărârii Parlamentului nr. 21 din 3 martie 2017 și Cadrului bugetar pe termen mediu. Publicarea rapoartelor anuale ale ministerului justiției despre construcția clădirilor instanțelor judecătorești;

- Asigurarea continuității reformării sectorului judecătorec, inclusiv adoptarea unui document comprehensiv de acțiune care în domeniul justiției (o nouă strategie a sectorului judecătorec) care să includă plenar angajamentul autorităților de a spori independența sectorului judecătorec și asigurarea supremației Legii. Un document strategic este esențial pentru elaborarea unei viziuni naționale privind reforma justiției înainte de a cere asistență externă. Acestea din urmă ar trebui puse la dispoziție numai dacă guvernul manifestă un angajament clar de a-și reforma și de a-și îndeplini obligațiile restante, în conformitate cu Acordul de asociere și standardele europene.

A - 121.123 *Enhance the independence of the judiciary and strengthen rule of law through anti-corruption initiatives, increased transparency in the justice sector, and the elimination of external influence in judicial proceedings (Canada);*

A - 121.124 *Continue developing the strategy and normative complementary measures, which ensure continuity in the reform of the judicial sector (Chile);*

Progres înregistrat și recomandări

Potrivit raportului [ICJ privind independența sistemului judecătorec \(2019\)](#), ICJ a ajuns la concluzia că implementarea acțiunilor prevăzute în cele mai importante reforme din domeniul justiției trenează și deseori este afectată de lipsa voinței politice și a convingerii. Cultura de subordonare ierarhică pronunțată în sistemul judecătorec și a judecătorului rămâne prevalentă printre judecători. CSM, în loc să-și îndeplinească rolul crucial de apărare a independenței sistemului judecătorec și a judecătorilor individuali pe care îi administrează, a devenit un instrument de presiune asupra unor judecători și o amenințare la independența lor individuală. Raportul ICJ menționează, printre altele, că unii judecători deseori trăiesc în stare de frică – frica de a-și exprima părerea despre situația din sistemul judecătorec, frica urmării penale pentru pronunțarea unei hotărâri contrare dezideratelor procuraturii sau ale oamenilor de la putere, frica de demisie sau de a-și ruina cariera din cauza opiniilor care nu consună cu cele ale nomenclurii judecătorești și ale ierarhiei existente în practică, deși sunt abolite formal.

În cadrul misiunii din anul 2018, delegația ICJ a auzit informații privind câțiva judecători supuși urmării penale pentru infracțiunea de „pronunțare a unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii”, în baza articolului 307 al Codului penal. Acestea se referă în special la cauzele judecătorilor Dorin MUNTEANU și Domnica MANOLE. Delegația ICJ a fost îngrijorată de faptul că multe investigații penale par să fie concentrate mai degrabă pe suprimarea opoziției sau prevenirea părerilor disidente în sistemul judecătorec, decât pe eradicarea reală a corupției. Îngrijorări similare au fost exprimate și de către [Raportorul Special al ONU privind apărătorii drepturilor omului care a declarat](#) că judecătorii care examinează cauze sensibile din punct de vedere politic riscă hărțuirea sau concedierea.

Potrivit [Sondajului CRJM privind percepția avocaților cu privire la independența, eficiența și responsabilitatea justiției din Republica Moldova \(2018\)](#), 81% din respondenți nu cred că judecătorii din Republica Moldova sunt independenți și doar 17% din respondenți consideră că judecătorii sunt independenți. Când privește soluțiile judecătorilor din Republica Moldova, 35% din avocați le consideră echitabile și adoptate fără influențe din exterior, în timp ce 64% nu sunt de acord cu această afirmație. Cei 64% de respondenți care consideră că soluțiile judecătorilor din Republica Moldova nu sunt echitabile și nu sunt adoptate fără influențe din exterior, consideră că următorii subiecți influențează soluțiile judecătorilor: politicienii (91%), procurorii (83%), alți judecători (68%), CSM (65%), părțile la proces (58%), polițiștii (38.5%) și presa (28%).

Potrivit [sondajului privind opinia publică despre sistemul judecătorec din Moldova \(2018\)](#), 81% din populația generală precum și 81% din respondenți care au interacționat cu instanțele judecătorești nu au încredere în sistemul judecătorec. În același timp, potrivit rezultatelor [Barometrului Opiniei Publice \(BOP\) din luna noiembrie 2018](#), încrederea în justiție a crescut nesemnificativ față de anul 2017 (16% față de 14% în noiembrie 2017), dar continuă să se

poziționeze către sfârșitul clasamentului de încredere.

Recomandări:

- Implementarea efectivă a recomandărilor [Comisiei Internaționale a Juriștilor](#) privind un sistem judecătoresc independent, în special, modificarea Constituției în vederea asigurării independenței sistemului judecătoresc cu privire la a) anularea termenului inițial de numire a judecătorilor pentru 5 ani; b) modificarea componenței Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) prin excluderea membrilor *ex officio*;
- Modificarea legislației secundare cu privire la activitatea Consiliul Superior al Magistraturii (CSM) în vederea: a) asigurării reprezentativității sistemului judecătoresc prin creșterea proporției de reprezentare în CSM a judecătorilor din prima instanță; b) asigurarea unui mod transparent de numire și alegere a membrilor CSM, inclusiv a judecătorilor-membri; c) asigurarea funcționării transparente a CSM prin abolirea instituției deliberării / adoptarea hotărârilor CSM în ședințe închise și asigurarea includerii numărului de voturi în fiecare hotărâre a CSM;
- Pentru a asigura transparența și responsabilitatea în activitatea CSM, ședințele acestuia trebuie să nu fie desfășurate, de regulă, cu ușile închise, iar hotărârile CSM trebuie să fie bine motivate în fiecare caz;
- CSM trebuie să încurajeze, dar nu să împiedice judecătorii să participe la evenimentele externe, să vorbească liber despre provocările cu care se confruntă sistemul judecătoresc, să comenteze și să propună recomandări constructive pentru consolidarea independenței și eficienței acestuia;
- Componența de infracțiune prevăzută în articolul 307 al Codului Penal (pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii) constituie un instrument periculos de presiune asupra judecătorilor în mâinile organelor procuraturii și ar trebui să fie abrogată;
- Adoptarea altor măsuri urgente pentru a spori încrederea populației în justiție.

A - 121.127 Carry out necessary reforms to strengthen the rule of law to prevent political interference in the justice system and to tackle corruption at all levels (Japan)

Progres înregistrat și recomandări

Lupta cu corupția mică nu este în măsură de a înlătura cauzele corupției într-o țară afectată de corupție endemică și, prin urmare, nu poate influența în mod determinant acest fenomen. Având în vedere nivelul endemic al corupției din Republica Moldova, considerăm că acesta nu poate fi redus considerabil fără combaterea corupției de înalt nivel ca prioritate. În acest context, considerăm important de a aloca resurse suficiente pentru lupta cu corupția mare prin specializarea și limitarea competențelor Procuraturii Anticorupție la investigarea cauzelor de corupție mare¹⁰. Limitarea competențelor Procuraturii Anticorupție la cauzele de mare corupție o va ajuta să se concentreze pe cauzele de corupție mare, care necesită garanții sporite de independență, precum și metode și mijloace speciale, datorită complexității și intereselor implicate. O asemenea competență justifică menținerea unui organ specializat, cu statut special. În același timp, atribuirea investigării corupției mici în competența unei procuraturi specializate nu poate fi justificată din punct de vedere financiar, procesual sau managerial. Aceste investigații pot fi efectuate cu ușurință de către alte organe, cu un cost bugetar cu mult mai scăzut. Modificările propuse necesită în principal ajustarea Codului de procedură penală.

Recomandare: Alocarea resurselor suficiente pentru lupta cu corupția mare prin specializarea și limitarea competențelor Procuraturii Anticorupție la investigarea cauzelor de corupție mare.

A - 121.130 Continue efforts to guarantee freedom of religion and freedom of belief without discrimination and without legal preferences (Paraguay);

Progres înregistrat și recomandări

Statutul special al Bisericii Ortodoxe decurge din prevederile articolului 15 alin. 5 din Legea nr. 125

¹⁰ CRJM, Notă de poziție: Procuratura Anticorupție ar trebui să investigheze doar corupția mare, disponibil la https://crjm.org/wp-content/uploads/2019/01/2018-11-Nota-Competentele-PA-fin_ro.pdf.

privind libertatea de gândire, conștiință și religie, declarând că „Statul recunoaște importanța deosebită și rolul primordial al religiei creștin-ortodoxe și, respectiv, al Bisericii Ortodoxe din Moldova în viața, istoria și cultura poporului Republicii Moldova”. Acest argument este prezentat des drept o justificare pentru a permite interferența Bisericii Ortodoxe în chestiuni de politică sau pretext pentru a discrimina minoritățile religioase. În rezultatul alegerilor Președintelui Republicii Moldova din 2016, [Curtea Constituțională a constatat](#) că toate autoritățile statului responsabile de procesul electoral și activitatea cultelor religioase nu și-au onorat obligația pozitivă de a împiedica și sancționa implicarea cultelor religioase în procesul electoral. Din aceste considerente, Curtea a emis o Adresă Parlamentului în vederea instituirii unor mecanisme sancționatorii prompte și imediate, inclusiv în ordine penală, pentru orice tentativă de implicare a cultelor religioase în campaniile electorale. Până la această dată, se pare aceste mecanisme nu au fost elaborate.

Recomandăm:

- Eliminarea din legea nr. 125 a prevederilor articolului 15 alin. 5 din Legea nr. 125 privind libertatea de gândire, conștiință și religie;
- În vederea conformării cu hotărârea Curții Constituționale, elaborarea și adoptarea unor mecanisme sancționatorii prompte și imediate, inclusiv în ordine penală, pentru orice tentativă de implicare a cultelor religioase în campaniile electorale.

A - 121.131 *Continue efforts to ensure an enabling environment for journalists (Latvia);*

Progres înregistrat și recomandări

Potrivit [Memoriului privind libertatea presei în Republica Moldova](#) (3 mai 2017 – 3 mai 2018) pe parcursul anului 2017, mass-media din Republica Moldova a fost afectată de aceleași probleme ca în anii trecuți: pluralism fără diversitate, concentrarea proprietății mass-mediei, lipsa de transparență a beneficiarilor reali, o piață de publicitate insuficient dezvoltată și cu semne de acaparare, acces tot mai dificil la informațiile de interes public, ingerința politicului în activitățile editoriale ale anumitor instituții de presă, audiovizualul public detașându-se tot mai vizibil de funcția sa de serviciu public în favoarea elogierii puterii, regulatori obedienți guvernării și măsuri legislative presărate cu tentative de controlare a spațiului mediatic sub pretextul contracarării propagandei, pornografiei infantile sau protecției datelor cu caracter personal, intimidarea jurnaliștilor. Totodată, potrivit clasamentului privind libertatea presei în anul 2017, realizat de organizația „Reporteri fără frontiere”, Republica Moldova a coborât de pe locul 80 pe 81, cu un scor de 30,08 puncte.

Recomandări:

- Realizarea în regim de urgență a prevederilor restante din Programul de activitate a Guvernului pentru perioada 2015 – 2018, referitoare la mass-media;
- Asigurarea independenței veritabile a Consiliului Audiovizualului și a consiliilor de observatori ale radiodifuzorilor publici, inclusiv prin aplicarea unor criterii de numire a membrilor în baza profesionalismului, și nu a reprezentativității politice;
- Ajustarea legii privind accesul la informație la cerințele erei digitale și la practicile de guvernare electronică.

A - 121.132 *Continue to support the work of civil society, especially the work of the human rights and journalists' organizations (Peru);*

A - 121.133 *Continue the dialogue and substantive cooperation with human rights non-governmental organizations, in particular those involved in protecting human rights defenders (Romania);*

A - 121.136 *Recognize explicitly the legitimacy of the job done by human rights defenders and ensure that their work is carried out in a safe and enabling environment, without fear of reprisals, intimidations or acts of violence, which should be sanctioned, and those responsible be taken before justice (Uruguay);*

A - 121.137 *Create a safe, favourable environment for human rights defenders: a framework where human rights can be defended without fearing reprisals or intimidation in line with the international obligations of the Republic of Moldova, in particular as a State party to the International Covenant on Civil and Political Rights (Belgium);*

Progres înregistrat și recomandări

Potrivit [Raportului special al ONU privind situația apărătorilor drepturilor Omului](#) din Republica Moldova (A/HRC/40/60/Add.3), par. 36-37, autoritățile publice au stigmatizat, uneori au acuzat și au discreditat apărătorii drepturilor omului și munca lor, inclusiv prin mass-media. Raportorul a primit declarații despre intimidare și amenințări la adresa apărătorilor drepturilor omului de către reprezentanții publici cu privire la activitatea lor în domeniul drepturilor omului, în special atunci când s-au arătat critici față de deciziile luate de Guvern. Dl. Forst a notat că organizațiile societății civile (OSC) au afirmat că contribuțiile lor nu sunt examinate de facto și că în desfășurarea activităților de advocacy s-au confruntat cu dificultăți în dialogul cu funcționarii publici. Dl. Forst a mai notat că apărătorii drepturilor omului uneori nu simt că operează într-un mediu sigur și permisiv.

Raportorul Special al ONU a îndemnat Parlamentul să aprobe o lege a ONG-urilor care ar respecta standardele internaționale în domeniul drepturilor omului, fără modificări esențiale față de proiectul prezentat de Guvern și orice amendament nou să fie discutat și convenit cu organizațiile societății civile; a cerut autorităților statului să elaboreze prevederi și practici pentru a asigura o participare pleneră a societății civile la procesul decizional la nivel central și local, să consolideze accesul mass-media și al societății civile la informațiile legate de procesele privind cazurile de rezonanță, precum și la informația de interes public.

La 20 martie 2019, 17 organizații non-guvernamentale au publicat un document în care sunt documentate și analizate încercările de deteriorare a mediului de activitate al organizațiilor societății civile (OSC) din Moldova pe parcursul anului 2018. Documentul a fost denumit generic: „[Radiografia atacurilor asupra organizațiilor ne guvernamentale](#)”.

Documentul a fost elaborat în contextul în care un număr din ce în ce mai mare de OSC-uri independente devin ținta numeroaselor acțiuni de discreditare și denigrare. O publicație [similară a fost elaborată și în 2017](#) și viza perioada septembrie 2016 – decembrie 2017. Documentele respective prezintă probe cu privire la atacurile orchestrate din ultimii ani la adresa societății civile din Republica Moldova și atrage atenția la pericolul atacurilor orchestrate asupra funcționării OSC-urilor în scopul de a determina autoritățile publice, instituțiile private și persoanele care susțin respectivele atacuri să se oprească și să permită OSC-urilor să activeze liber.

Recomandări:

- Asigurarea implementării recomandărilor Raportului Special ONU privind apărătorii drepturilor Omului, în special asigurarea unui mediu sigur și permisibil pentru apărătorii drepturilor omului, astfel încât aceștia să poată lucra fără teamă de represalii, intimidări sau amenințări;
- Adoptarea unei politici de toleranță zero în cazurile de intimidare și stigmatizare a apărătorilor drepturilor omului, a jurnaliștilor și a avocaților;
- Promovarea adoptării proiectului de lege cu privire la organizațiile necomerciale în versiunea votată de către Parlamentul Republicii Moldova la 3 mai 2018, fără modificări esențiale, inclusiv neadmiterea prevederilor cu privire la limitarea finanțării din exterior.

A - 121.138 *Ensure strengthening of freedom of expression online and offline, as well as personal data protection (Bulgaria);*

Progres înregistrat și recomandări

La 30 noiembrie 2018, Parlamentul a votat în primă lectură două proiecte de legi care vin să reglementeze [regimul protecției datelor cu caracter personal](#) și activitatea [Centrului Național pentru protecția datelor cu caracter personal \(CNPDCP\)](#). Potrivit notelor informative, proiectele transpun în special prevederile noii [Directive a Uniunii Europene privind Protecția Datelor cu Caracter Personal](#) (GDPR), act obligatoriu din 25 mai 2018, pentru toate țările membre UE.

Pe lângă novațiile salutare, pachetul de legi votat în primă lectură conține și curențe serioase.

Acestea se referă în special la prelucrarea în scopuri jurnalistice a datelor cu caracter personal, care, potrivit proiectului, este justificată doar în cazul prezenței unui interes public determinat. Acest lucru implică limitarea activității jurnaliștilor și poate crea bariere nejustificate în activitatea acestora. În același timp, unele prevederi care urmează să reglementeze activitatea [CNPDCP](#) trezesc îngrijorări majore. Potrivit [expertizei anticorupție](#) efectuate de către CNA, o serie de reglementări cu privire la potențialele atribuții ale [CNPDCP](#) comportă riscuri de corupție datorită concentrării tuturor pârghiilor de reglementare, control, investigare și sancționare în competența unei singure autorități, adică a [CNPDCP](#). În același timp, raportul CNA menționează despre lipsa unui mecanism real care ar asigura controlul activității [CNPDCP](#), inclusiv lipsa unui mecanism de autorizare judecătorească pentru toate măsurile de investigație propuse prin proiect. Aceste [îngrijorări au fost semnalate anterior](#) inclusiv de către reprezentanți ai societății civile. Raportul anticorupție al CNA cere autorilor proiectului să mențină întocmai intenția legiuitorului european, fără interpretări extensive și unilaterale.

Pachetul de legi privind protecția datelor cu caracter personal nu a fost consultat public. [Tabelul divergențelor](#) rezultate din avizele prezentate pe marginea proiectelor de legi includ doar recomandările transmise de către instituțiile statului.

Recomandăm reexaminarea, și după caz, modificarea proiectului de legi în vederea asigurării conformității acestuia cu Aquis-ul comunitar, inclusiv în baza recomandărilor expertizei anticorupție a CNA.

A - 122.22 *Adopt a legislative framework that ensures protection against all offences motivated by hatred and prejudice (Côte d'Ivoire);*

Progres înregistrat și recomandări

Infrațiunile motivate de prejudecată, dispreț sau ură nu sunt identificate și investigate în mod adecvat în Republica Moldova. [Conform constatărilor](#), raportarea insuficientă, legislația inadecvată și investigarea slabă a acestora sunt principalele motive. Este obligatoriu pentru îmbunătățirea raportării și investigării infrațiunilor de ură - modificarea Codului penal și celui contravențional pentru a oferi un temei juridic adecvat la calificarea acestora. Dacă infrațiunile de ură sunt trecute cu vederea în continuu, acest lucru va conduce la creșterea acestor incidente.

Anterior, în septembrie 2014, Ministerul Justiției a creat un grup de lucru interinstituțional care să revizuiască și să îmbunătățească prevederile Codului penal și contravențional. La 1 iulie 2016 proiectul a fost înregistrat în Parlament sub nr.301. La 8 decembrie 2016 acesta fost adoptat în primă lectură. Proiectul de lege formulează definiții mai clare și incriminează aceste fapte, sporește sancțiunile aplicate în cazul acestor infrațiuni etc. Spre regret, proiectul de lege așa și nu a fost adoptat de Parlament.

În același timp, la 24 iulie 2018 - câteva ONG-uri din domeniul drepturilor omului [au publicat o declarație publică](#) prin care au condamnat discursul de ură și amenințările făcute la 20 iulie 2018 de Ilan ȘOR, primarul orașului Orhei și președintele Partidului Politic „Șor”, în adresa jurnaliștilor și a unor oponenți politici. ONG-urile din domeniul drepturilor omului s-au declarat solidare [cu o declarație anterioară similară](#) a ONG-urilor de media. În aceeași zi, Avocatul Poporului a publicat [un comunicat privind inadmisibilitatea discursului de ură](#) al lui Ilan ȘOR și a informat că a sesizat Procuratura Generală privind declarațiile acestuia. Spre regret, Procuratura Generală [a refuzat să înceapă urmărirea penală](#) privind declarațiile lui Ilan ȘOR, **pe motiv că faptele comise de acesta nu sunt prevăzute de legea penală ca infracțiune**

La fel menționăm că discursul de ură crește în mod semnificativ în timpul campaniilor electorale și nu se aplică nici o sancțiune eficientă și disuasivă în acest sens.

Recomandări:

- Adoptarea de urgență în lectura a doua a proiectului nr.301 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Codul penal, Codul contravențional) ;
- Organizarea de instruire și seminare tematice pentru judecători, procurori, polițiști etc.

<p>privind examinarea infracțiunilor motivate de prejudecată, dispreț sau ură;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea unei Strategii naționale pentru prevenirea și combaterea discursului de ură, cu implicarea largă a autorităților publice și a societății civile.
<p>122.9 <i>Protocol No. 12 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (European Convention on Human Rights) (Albania);</i></p>
<p>Progres înregistrat și recomandări</p>
<p>Deși, Republica Moldova a semnat Protocolul Nr. 12 în anul 2000, autoritățile naționale încă nu l-au ratificat și nici nu au indicat vreo dată pentru ratificarea acestuia. Conform constatărilor ultimului Raport a Comisiei Europene împotriva Rasismului și a Intoleranței (ECRI) din 23 martie 2018, a fost reiterată necesitatea ratificării acestui instrument. Protocolul nr.12 va asigura o interdicție generală a discriminării, vitală în combaterea rasismului și a discriminării rasiale.</p>
<p>Recomandăm ratificarea Protocolului nr.12 la CEDO</p>